

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	2
1.1 Πλαίσιο ανάθεσης και εκπόνησης της μελέτης.....	2
1.2 Περιεχόμενα της μελέτης.....	2
1.3 Η έννοια του οικότουρισμού	4
2. ΠΛΑΙΣΙΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	5
2.1 Ο οικότουρισμός στο πλαίσιο της τουριστικής ανάπτυξης	5
2.2 Στοιχεία και προϋποθέσεις εφαρμογής οικότουριστικών προγραμμάτων	6
2.3 Δυνατότητες και προοπτικές ανάπτυξης οικότουρισμού.....	7
2.4 Βασικοί άξονες ανάπτυξης του οικότουρισμού και περιοριστικοί παράγοντες	8
3. ΘΕΣΜΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ	11
4. ΑΡΜΟΔΙΟΙ ΦΟΡΕΙΣ - ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΑ ΜΕΣΑ - ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ.....	12
4.1 Αρμόδιοι φορείς σχεδιασμού και χρηματοδότησης	12
4.2 Χρηματοδοτικά μέσα.....	13
5. ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΚΡΙΤΗΡΙΩΝ ΕΠΙΛΟΓΗΣ ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΠΕΡΙΟΧΩΝ ΚΑΙ ΔΡΑΣΕΩΝ	14
5.1 Επιλογή κριτηρίων.....	14
5.2 Επιλογή οικότουριστικών περιοχών – προορισμών	14
6. ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΔΟΜΩΝ ΚΑΙ ΜΗΧΑΝΙΣΜΩΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ.....	16
7. ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ – ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΤΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΣΤΟΝ ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟ.....	17
8. ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΕΝΕΡΓΕΙΩΝ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ - ΠΡΟΒΟΛΗΣ ..	18
8.1 Ενέργειες ενημέρωσης	18
8.2 Προβολή/ Διαφήμιση περιοχών	18
9. ΙΔΙΩΤΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ	19
10. ΠΡΟΔΙΑΓΡΑΦΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΤΥΠΑ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΦΟΡΕΩΝ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ, ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΔΙΑΔΡΟΜΩΝ ΚΑΙ ΥΠΟΔΟΜΩΝ	20
10.1 Πιστοποίηση οικότουριστικών περιοχών.....	20
10.2 Σήμα ποιότητας υπηρεσιών οικότουρισμού	20
11. ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΑ ΜΕΣΑ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ	21
12. ΘΕΣΜΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ	22

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1 Πλαίσιο ανάθεσης και εκπόνησης της μελέτης

Η μελέτη εκπονήθηκε στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Ανταγωνιστικότητα» του Υπ. Ανάπτυξης (Γ' Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης), Μέτρο 9.1: Τεχνική Βοήθεια ΕΤΠΑ.

Η μελέτη ανατέθηκε στην ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ Α.Ε. με την Τ/1207 σχετική απόφαση της Γενικής Γραμματείας Τουρισμού και εκπονήθηκε με βάση τα όσα ορίζονται στην από 20-12-2002 σχετική σύμβαση.

Συντονίστρια της μελέτης κατά την Α' και Β' φάση εκπόνησής της υπήρξε η κ. Δολόγλου Ναταλί, Βιολόγος, MSc ρύπανση περιβάλλοντος.

Υπεύθυνος για τον συντονισμό σύνταξης του παρόντος τελικού τεύχους ήταν ο κ. Βασίλης Ξυδιάς, Σύμβουλος Ανάπτυξης, Μηχανικός Οργάνωσης-Διοίκησης και ο Ευάγγελος Παππάς, Βιολόγος..

Στην ομάδα μελέτης συμμετείχαν οι κάτωθι ειδικοί επιστήμονες:

Αλεξανδροπούλου Εύη,	Περιβαλλοντολόγος
Κατσιμίρη Μαρία,	Γεωλόγος, MSc
Κωνσταντάκη Κων/να,	Περιβαλλοντολόγος
Λουκάτος Ανδρέας,	Χημικός, DEA
Μπιζάς Κων/νος,	Περιβαλλοντολόγος, MSc Διαχείριση Περιβάλλοντος
Ξυδιάς Βασίλης	Σύμβουλος Ανάπτυξης, Μηχανικός Οργάνωσης-Διοίκησης
Παππάς Βαγγέλης,	Βιολόγος, MSc Διαχείριση περιβάλλοντος
Πραγιάτη Μαίρη,	Μηχανικός Χωροταξίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, MSc
Ρήγας Γιάννης,	Περιβαλλοντολόγος, MSc Διαχείριση φύσης
Χατζηβαρσάνης Βασί- λης,	Δασολόγος

1.2 Περιεχόμενα της μελέτης

Στο **κεφάλαιο 2** προσδιορίζεται το πλαίσιο για την ανάπτυξη του οικότουρισμού και ειδικότερα:

- Προσδιορίζεται η σχέση με τις άλλες μορφές τουρισμού και ιδιαίτερα με τις εναλλακτικές μορφές και τον αγροτουρισμό καθώς και οι δυνατότητες συμβολής του οικότουρισμού στο εθνικό τουριστικό προϊόν (**κεφάλαιο 2.1**).
- Αναφέρονται οι βασικές συνιστώσες που προσδιορίζουν την ανάπτυξη οικότουριστικών προγραμμάτων όπως: τα χαρακτηριστικά της περιοχής, τα προγράμματα επίσκεψης, το οργανωτικό πλαίσιο, οι επιπτώσεις στο περιβάλλον, η φέρουσα ικανότητα, η παρακολούθηση και αξιολόγηση της εφαρμογής προγραμμάτων, οι απαραίτητες υποδομές για την προσέλκυση, διακίνηση, πληροφόρηση των επισκεπτών και το ανθρώπινο δυναμικό (**κεφάλαιο 2.2**).

- Παρουσιάζονται ενδεικτικά παραδείγματα ανάπτυξης οικότουρισμού στην Ελλάδα και σε άλλες χώρες (**κεφάλαιο 2.3**).
- Διατυπώνονται οι δυνατότητες και προοπτικές ανάπτυξης του οικότουρισμού στην Ελλάδα λαμβάνοντας υπ' όψη τις τάσεις στις διεθνείς αγορές, το οικότουριστικό δυναμικό στην Ελλάδα και την υπάρχουσα προσφορά οικότουριστικού προϊόντος (**κεφάλαιο 2.4**)
- Παρουσιάζονται οι βασικοί άξονες αλλά και οι περιοριστικοί παράγοντες για την ανάπτυξη του οικότουρισμού στην Ελλάδα (**κεφάλαιο 2.5**)

Στο **κεφάλαιο 3** αναλύεται το θεσμικό και κανονιστικό πλαίσιο το οποίο σχετίζεται άμεσα ή έμμεσα με το σχεδιασμό, την εφαρμογή, την υποστήριξη και τον έλεγχο του οικότουρισμού στην Ελλάδα.

Στο **κεφάλαιο 4** προσεγγίζεται το θέμα των αρμοδίων φορέων για τον οικότουρισμό και του προγραμματισμού όπως κυρίως προκύπτει από τους στόχους και τις επιλεξιμότητες πράξεων στα επί μέρους τομεακά ή περιφερειακά επιχειρησιακά προγράμματα του Γ' ΚΠΣ.

Στο **κεφάλαιο 5** διατυπώνονται, με βάση το πλαίσιο για την ανάπτυξη του οικότουρισμού, το θεσμικό πλαίσιο και τον προγραμματισμό (που αναλύθηκαν στα προηγούμενα κεφάλαια), συγκεκριμένα κριτήρια τα οποία αφορούν:

- Στην αρχική επιλογή περιοχών στις οποίες είναι σκόπιμη η υποστήριξη του οικότουρισμού (περιβαλλοντικά, κοινωνικά, οικονομικά).
- Στις προϋποθέσεις για την ανάπτυξη οικότουριστικών δραστηριοτήτων (φέρουσα ικανότητα, υπάρχουσες υποδομές, θεσμικές και κανονιστικές απαιτούμενες ρυθμίσεις).
- Στην αξιολόγηση οικότουριστικών προγραμμάτων.

Στο ίδιο κεφάλαιο εφαρμόζονται τα παραπάνω κριτήρια επιλογής περιοχών (προσαρμοσμένα στις παρούσες συνθήκες) και προτείνονται συγκεκριμένες περιοχές στις οποίες είναι σκόπιμο να υλοποιηθούν οικότουριστικά προγράμματα.

Στα κεφάλαια 6 έως και 12 περιλαμβάνονται τα προτεινόμενα σχέδια δράσης τα οποία συγκεκριμένα αφορούν:

- στην οργάνωση και αξιοποίηση δομών και μηχανισμών αξιοποίησης και ανάπτυξης οικότουρισμού (**κεφάλαιο 6**),
- στην ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού και την προώθηση της απασχόλησης στον οικότουρισμό (**κεφάλαιο 7**),
- στο σχεδιασμό και την οργάνωση των ενεργειών ενημέρωσης – προβολής (**κεφάλαιο 8**),
- στον ιδιωτικό τομέα (**κεφάλαιο 9**),
- στις προδιαγραφές και τα πρότυπα ποιότητας φορέων διαχείρισης, οικότουριστικών διαδρομών και υποδομών (**κεφάλαιο 10**).
- στην ανάλυση των χρηματοδοτικών μέσων και των επιχειρησιακών προγραμμάτων (**κεφάλαιο 11**),
- στο θεσμικό και κανονιστικό πλαίσιο (**κεφάλαιο 12**).

Τέλος στο **κεφάλαιο 13** περιλαμβάνεται η σύνοψη των Σχεδίων Δράσης,

1.3 Η έννοια του οικότουρισμού

Για τον προσδιορισμό της έννοιας του οικότουρισμού έχουν δοθεί μέχρι σήμερα πολλές ερμηνείες. Σε διεθνές επίπεδο έχουν υπάρξει ποικίλες θεωρητικές προσεγγίσεις που δείχνουν την ευρύτητα του αντικειμένου, καθώς και πολλές προσπάθειες έμπρακτης ανάπτυξης πρωτοβουλιών (με θετικά ή αρνητικά αποτελέσματα). Η εκάστοτε προσέγγιση, με διαφορετικές αναλογίες, προσδιορίζει τη συμβολή του οικότουρισμού: **(α)** στην προστασία της φύσης, **(β)** στην προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς, **(γ)** στην αιεφόρο ανάπτυξη, **(δ)** στην ευημερία της τοπικής κοινωνίας, **(ε)** στη δυνατότητα να παρέχει απόλαυση και συμμετοχικές δραστηριότητες στους τουρίστες, σε φυσικά τοπία και, **(στ)** στην προώθηση της περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης και εκπαίδευσης.

Λαμβάνοντας υπόψη τους πολυάριθμους ορισμούς και τα διάφορα χαρακτηριστικά που τους διέπουν, ο ορισμός του οικότουρισμού που υιοθετείται στην παρούσα μελέτη είναι ο εξής:

Οικότουρισμός είναι ο τουρισμός που αναπτύσσεται σε οικολογικά αξιόλογες περιοχές, δεν υπερβαίνει την φέρουσα ικανότητα της περιοχής, προωθεί την προστασία και διαχείριση του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος – σύμφωνα με νομικά ή άλλου τύπου αποτελεσματικά μέτρα–, ενώ ταυτόχρονα διατηρεί τη συνοχή του κοινωνικού ιστού. (Εθνική Επιτροπή Οικότουρισμού, 2002)

2. ΠΛΑΙΣΙΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

2.1 Ο οικότουρισμός στο πλαίσιο της τουριστικής ανάπτυξης

Ένα βασικό στοιχείο που διακρίνει τους οικότουριστικούς προορισμούς της Ελλάδας είναι η **στενή συνάφεια με το αγροτικό τοπίο**. Στην Ελλάδα οι περιοχές με ιδιαίτερο φυσικό κάλλος ή με μεγάλη οικολογική αξία βρίσκονται σε εγγύτητα με το κλασικό αγροτικό τοπίο και πολλές φορές έχουν οργανική συνάφεια με παραδοσιακές ασχολίες.

Το γεγονός αυτό έχει **σημαντικές συνέπειες** τόσο για την προστασία των φυσικών αυτών οικοσυστημάτων, όσο και για τις μορφές τουρισμού που αναπτύσσονται.

- Ως προς την προστασία: Στην Ελλάδα, στις περισσότερες περιπτώσεις, δεν μπορεί να υπάρξει πραγματική προστασία του φυσικού περιβάλλοντος αν δεν υπάρξει ταυτόχρονη **προστασία του ανθρωπογενούς αγροτικού τοπίου και διατήρηση των παραδοσιακών ασχολιών που συνδέονται οργανικά με αυτό**.
- Ως προς τον τουρισμό: Βλέποντας τα πράγματα τόσο από την άποψη της βιωσιμότητας της οικότουριστικής δραστηριότητας, όσο και από την άποψη της συγκρότησης ενός ολοκληρωμένου τουριστικού προϊόντος οδηγούμαστε στο συμπέρασμα ότι στην Ελλάδα **δεν μπορεί να υπάρξει αυτόνομη και αυτοτελής ανάπτυξη του οικότουρισμού ως ξεχωριστής τουριστικής δραστηριότητας, αλλά ότι η κύρια τάση θα πρέπει να είναι η ανάπτυξη του οικότουρισμού σε ένα μικτό τουριστικό πλαίσιο, σε συνάρτηση με άλλες εναλλακτικές μορφές τουρισμού**.

Συμβολή του οικότουρισμού στο εθνικό τουριστικό προϊόν

Με βάση τα προηγούμενα προκύπτουν τρεις ειδικότερες κατευθύνσεις/ δυνατότητες:

- α) Η δημιουργία **μικτών τουριστικών πακέτων εναλλακτικών μορφών τουρισμού στην ύπαιθρο**, που το συγκριτικό τους πλεονέκτημα θα βρίσκεται στο **συνδυασμό διαφορετικών δραστηριοτήτων** αγροτουριστικού, οικότουριστικού και πολιτιστικοτουριστικού χαρακτήρα, καθώς και άλλων ενδεχόμενων μορφών τουρισμού (περιπέτειας κλπ).
- β) Ο **εμπλουτισμός του οργανωμένου παραθεριστικού τουρισμού αναψυχής (του μαζικού τουρισμού)** με ειδικότερες οικότουριστικές και άλλες δράσεις εναλλακτικού και ήπιου τουρισμού.
- γ) Η ανάδειξη **μοναδικών οικότουριστικών προορισμών διεθνούς εμβέλειας**, που θα μπορούν να προβληθούν ως **αυτόνομοι πόλοι έλξης για ομάδες ειδικών ενδιαφερόντων**.

Ανάπτυξη και προώθηση του οικότουριστικού προϊόντος

Η συμβολή του οικότουρισμού στην αναδιαμόρφωση του εθνικού τουριστικού προϊόντος σύμφωνα με τα παραπάνω, αφορά όλες τις πλευρές του:

- Κατ' αρχάς αφορά το ίδιο το προϊόν (μετακινήσεις/ διαδρομές, διαμονή/ φαγητό/ φιλοξενία, ειδικές δραστηριότητες).
- Κατά δεύτερο λόγο αφορά την προώθησή του (διανομή/ πώληση, προβολή).

Σε ό,τι αφορά το ίδιο το προϊόν, θα πρέπει να υπάρξει μια συστηματική πολιτική για την **ανάπτυξη ειδικών τουριστικών πακέτων** στις τρεις κατευθύνσεις που προαναφέρθηκαν, η οποία θα πρέπει να περιλαμβάνει:

- Ειδικές **δράσεις ενημέρωσης** των φορέων που μπορούν να αναπτύξουν τέτοια πακέτα (φορείς διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών, ΜΚΟ, τουριστικά γραφεία).
- Ειδικά **οικονομικά κίνητρα** για τον σχεδιασμό και την πιλοτική εφαρμογή πρότυπων τουριστικών πακέτων (οικονομική ενίσχυση των αρχικών μελετών σχεδιασμού, των βασικών υποδομών, των πιλοτικών εφαρμογών).

Αντίστοιχα πρέπει να υπάρξει συστηματική πολιτική για την **προώθηση** των ειδικών τουριστικών πακέτων:

- Ενίσχυση δικτύων προώθησης/ διανομής (με την ενημέρωση των υφιστάμενων δικτύων και τη δημιουργία νέων παράπλευρων ειδικευμένων μηχανισμών που θα λειτουργούν συμπληρωματικά προς τα υφιστάμενα δίκτυα).
- Εμπλουτισμός του τουριστικού προφίλ της Ελλάδας με την προβολή των προορισμών οικότουριστικού ενδιαφέροντος.

2.2 Στοιχεία και προϋποθέσεις εφαρμογής οικότουριστικών προγραμμάτων

Για το σχεδιασμό και την εφαρμογή οικότουριστικών προγραμμάτων στην Ελλάδα πρέπει να υπάρξει ένα πλαίσιο το οποίο συγκροτείται από τα βασικά στοιχεία του οικότουρισμού καθώς και από τις προϋποθέσεις που είναι αναγκαίο ή σκόπιμο να καλύπτονται.

Τα στοιχεία και οι προϋποθέσεις αυτές είναι:

- Η ίδια η περιοχή στην οποία θα εφαρμοστεί το οικότουριστικό πρόγραμμα με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της
- Ο σχεδιασμός και η προώθηση ολοκληρωμένων προγραμμάτων επίσκεψης της περιοχής
- Οι υποδομές που υφίστανται ή πρέπει να κατασκευαστούν
- Η οργάνωση και διαχείριση της περιοχής αυτής
- Το ανθρώπινο δυναμικό που καλείται να σχεδιάσει, να προωθήσει και να υλοποιήσει τα προγράμματα αυτά.
- Οι αρμόδιοι φορείς που θα σχεδιάσουν, θα προωθήσουν και θα υποστηρίξουν το πρόγραμμα

Πρόκειται για έναν ολοκληρωμένο σχεδιασμό τόσο σε εθνικό επίπεδο όσο και σε κάθε περιοχή χωριστά. Ο σχεδιασμός αυτός δε μπορεί να είναι αντικείμενο της ίδιας της τουριστικής αγοράς αλλά αντικείμενο του σχεδιασμού της συνολικής οικότουριστικής ανάπτυξης στην περιοχή και κατά συνέπεια ευθύνη του δημοσίου. Ο σχεδιασμός αυτός είναι σκόπιμο να προκύψει μέσω της συνεργασίας των διαφορετικών επιπέδων προγραμματισμού καθώς και των ειδικών δομών που θα δημιουργήσει για το σκοπό αυτό.

2.3 Δυνατότητες και προοπτικές ανάπτυξης οικότουρισμού

Το 2002 ανακηρύχθηκε ως Διεθνές Έτος Οικότουρισμού (απόφαση ΟΗΕ A/RES/53/2000), γεγονός που καθρεφτίζει την εξέλιξη που έχει γνωρίσει τα τελευταία χρόνια ο οικότουρισμός διεθνώς και η οποία αναμένεται να συνεχιστεί.

Παγκόσμια ζήτηση και τάσεις αγοράς

Ο οικότουρισμός αποτελεί μια μορφή εναλλακτικού τουρισμού για την οποία δεν υπάρχουν επαρκή στοιχεία από μελέτες που να αναλύουν τόσο τον όγκο και τη ζήτηση της οικότουριστικής αγοράς όσο και τις προοπτικές και τις τάσεις ανάπτυξής τους και να μπορούν έτσι να προκύψουν πιο αξιόπιστα συμπεράσματα. Η έλλειψη αυτή οφείλεται ακριβώς στην αδυναμία σαφούς προσδιορισμού της έννοιας και του περιεχομένου του οικότουρισμού, κάτι που αποτελεί μια γενικότερη διεθνή διαπίστωση. Αυτό, άλλωστε, κατέδειξε και η έρευνα του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού στις αγορές της Αγγλίας, Γερμανίας, Ιταλίας, Ισπανίας, Γαλλίας, Καναδά και ΗΠΑ.

Με βάση την έρευνα αυτή η Ελλάδα δεν είναι καταχωρημένη στη συνείδηση των επισκεπτών ως σημαντικός οικότουριστικός προορισμός αλλά συγχέεται με την έννοια του φυσιολατρικού τουρισμού και των δυνατοτήτων που προσφέρει το φυσικό της περιβάλλον (π.χ. θάλασσα, πράσινο, φυσικό τοπίο κλπ.).

Η προσέγγιση του επισκέπτη με οικότουριστικό ενδιαφέρον θα πρέπει να υλοποιηθεί μέσω δύο βασικών αξόνων:

- **Μέσω των tour operators γι' αυτούς που προτιμούν οργανωμένη εκδρομή,**
- **Μέσω της προβολής του οικότουριστικού προϊόντος στις επί μέρους εθνικές αγορές αξιοποιώντας τα MME (τηλεόραση, εξειδικευμένα περιοδικά, τουριστικοί οδηγοί, κλπ.) και το διαδίκτυο για να πληροφηθούν οι οικότουρίστες που δρουν μεμονωμένα.**

Τέλος είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι **οι επικρατέστερες αγορές για οικότουρισμό στην Ελλάδα είναι η Ισπανία, η Γερμανία και λιγότερο η Γαλλία, με βασική προϋπόθεση την προσφορά ποιοτικού οικότουριστικού προϊόντος.**

Το οικότουριστικό δυναμικό στην Ελλάδα

Στην Ελλάδα ο συνδυασμός του αξιόλογου φυσικού περιβάλλοντος με την πλούσια πολιτιστική κληρονομιά και την ύπαρξη σημαντικών στοιχείων του λαϊκού πολιτισμού συνιστούν ένα μεγάλο και αξιοποιήσιμο κεφάλαιο για τον οικότουρισμό.

Με τον κατάλληλο σχεδιασμό, η υπάρχουσα τουριστική κίνηση στις παράκτιες περιοχές κυρίως κατά την καλοκαιρινή περίοδο, μπορεί να διοχετευτεί και σε άλλες ενδιαφέρουσες περιοχές (π.χ. εθνικοί δρυμοί, άλλες ορεινές ή ημιορεινές περιοχές), με στόχο την ανάδειξή τους και την τόνωση της τοπικής οικονομίας (περιφερειακή και τοπική ανάπτυξη).

Προσφορά – Υφιστάμενη κατάσταση στην Ελλάδα

Οι οργανωμένες τουριστικές δραστηριότητες που ασκούνται στην Ελλάδα δεν έχουν στο σύνολό τους τον χαρακτήρα του οικότουρισμού αλλά αποτελούν κυρίως δραστηριότητες που

είτε σχετίζονται με τη γενικότερη μορφή του αγροτουρισμού, είτε αποτελούν τουρισμό περιπέτειας στη φύση.

Παράλληλα διαμορφώνεται μια τάση επίσκεψης με βάση τα κέντρα πληροφόρησης προστατευόμενων περιοχών από σχολεία στο πλαίσιο προγραμμάτων περιβαλλοντικής εκπαίδευσης.

Τα παραπάνω δεν σημαίνουν ότι σε επίπεδο μεμονωμένων επισκεπτών δεν υπάρχει η αντίστοιχη ζήτηση απλά ότι όλο το κύκλωμα του οικότουρισμού δεν είναι οργανωμένο.

Το γεγονός αυτό οφείλεται στην ελλιπή ενημέρωση, καθώς και στην απουσία οργάνωσης, προώθησης των επί μέρους περιοχών. Είναι χαρακτηριστικό ότι σε αρκετές περιοχές χρησιμοποιείται ο όρος οικότουρισμός αλλά στην πράξη δεν έχει καμία σχέση με αυτό που αναλύεται ως οικότουρισμός σε διεθνές επίπεδο.

Σε αρκετές προστατευόμενες περιοχές έχει ξεκινήσει ένας αρχικός σχεδιασμός καθώς και η κατασκευή και λειτουργία κάποιων υποδομών. Η βασική παράμετρος όμως που αποτελεί η διοίκηση και διαχείριση των περιοχών πολύ πρόσφατα άρχισε να οργανώνεται.

Δεν είναι τυχαίο άλλωστε ότι η Ελλάδα δεν αποτελεί αυτή τη στιγμή βασικό οικότουριστικό προορισμό για αλλοδαπούς επισκέπτες και αυτό όχι διότι δεν υπάρχουν σημαντικά συγκριτικά πλεονεκτήματα αλλά κυρίως διότι αυτά δεν είναι γνωστά και ούτε ενσωματώνονται στα επίσημα τουριστικά πακέτα των tour operators αλλά ούτε και στη βασική διαφήμιση που ετήσια ο ΕΟΤ προωθεί.

Η κατάσταση αυτή δεν αποτελεί σε αυτήν τη φάση κατ' ανάγκη αδύνατο σημείο, απλά δείχνει ότι όλος ο τομέας του οικότουρισμού αποτελεί «παρθένο έδαφος» και κατά συνέπεια υπάρχουν αρκετές ευκαιρίες προώθησής του.

Συνολικά πάντως εκτιμάται ότι αποτελεί πια ανάγκη ο σχεδιασμός μιας οργανωμένης παρέμβασης για την προώθηση του οικότουρισμού.

Η προώθηση αυτή είναι αναγκαίο να πραγματοποιηθεί με δημόσια πρωτοβουλία ώστε να οργανωθεί το πλαίσιο ανάπτυξης του οικότουρισμού στο οποίο θα αρθρωθούν στη συνέχεια οι ιδιωτικές πρωτοβουλίες.

2.4 Βασικοί άξονες ανάπτυξης του οικότουρισμού και περιοριστικοί παράγοντες

Περιοριστικοί παράγοντες και αντιμετώπισή τους

Οι βασικότεροι περιοριστικοί παράγοντες που καταγράφονται στην Ελλάδα είναι:

- Η ίδια η ασάφεια της έννοιας του οικότουρισμού και η αδυναμία ένταξής της σε έναν συνολικότερο σχεδιασμό για τουρισμό.
- Η ελλιπής διασφάλιση – με τα σημερινά δεδομένα – της προστασίας, διατήρησης και διαχείρισης των περιοχών ανάπτυξης του οικότουρισμού.
- Η ανεπαρκής οργάνωση της διοίκησης των πιθανών περιοχών οικότουριστικής ανάπτυξης.
- Η σχετική ανυπαρξία της προσφοράς οικότουριστικού προϊόντος στην Ελλάδα και η έλλειψη οργανωμένων προγραμμάτων προώθησης/ διαφήμισης.

- Η έλλειψη του κατάλληλου ανθρώπινου δυναμικού
- Η σχετική απουσία προγραμμάτων υποστήριξης του οικότουρισμού σε δημόσιο επίπεδο καθώς και η απουσία οργανωμένης αντιμετώπισης σε όλα τα επίπεδα προγραμματισμού.

Η αντιμετώπιση των περιοριστικών αυτών παραγόντων ενσωματώνεται στη συνέχεια στους επί μέρους άξονες ανάπτυξης του οικότουρισμού.

Ο οικότουρισμός ως συστατικό στοιχείο των άλλων μορφών τουρισμού

Ο οικότουρισμός στην Ελλάδα εκτός από αυτόνομη τουριστική δραστηριότητα θα πρέπει να αντιμετωπιστεί κυρίως ως συστατικό στοιχεία των άλλων βασικών μορφών τουρισμού και συγκεκριμένα:

- Του εναλλακτικού τουρισμού της υπαίθρου
- Του παραθεριστικού (μαζικού) τουρισμού

εμπλουτίζοντας τις μορφές αυτές του τουρισμού και καθιστώντας αυτές πιο ανταγωνιστικές στη διεθνή αγορά.

Προώθηση δημόσιων πρωτοβουλιών και πιλοτικές εφαρμογές σε περιοχές

Ο χαρακτήρας του οικότουρισμού, η υφιστάμενη κατάσταση στην Ελλάδα και οι προϋποθέσεις που τίθενται για την ανάπτυξή του συντελούν στην άποψη ότι η προώθηση του οικότουριστικού προϊόντος θα πρέπει σε πρώτη φάση να διασφαλιστεί από το δημόσιο ή μέσω δομών δημοσίου ενδιαφέροντος που έχουν δημιουργηθεί για αντίστοιχους σκοπούς.

Στο πλαίσιο αυτό οι άξονες που μορφοποιούνται είναι:

- **Ανάπτυξη δημόσιων πρωτοβουλιών για την προώθηση του οικότουρισμού.** Οι πρωτοβουλίες αυτές θα πρέπει να αφορούν τόσο το πλαίσιο προγραμματισμού και χρηματοδοτήσεων όσο και το θεσμικό και κανονιστικό πλαίσιο.
- **Επιλογή συγκεκριμένων περιοχών για την πιλοτική εφαρμογή οικότουριστικών προγραμμάτων.** Στις πιλοτικές περιοχές θα πρέπει να προωθείται συνολικά η ανάπτυξη του οικότουρισμού και να καλύπτονται όλες οι πτυχές (π.χ. οργάνωση δομών, ανάπτυξη εργαλείων διαχείρισης, χρηματοδότηση δράσεων και έργων, προβολή/ διαφήμιση).

Οργάνωση της διαχείρισης των περιοχών – Οργάνωση και λειτουργία των Φορέων Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών

Η ανάπτυξη του οικότουρισμού σχετίζεται με την ύπαρξη ενός ιδιαίτερου φυσικού περιβάλλοντος στο πλαίσιο μιας διττής σχέσης:

- Το φυσικό περιβάλλον αποτελεί το βασικό δυναμικό ανάπτυξης του οικότουρισμού
- Ο οικότουρισμός θα πρέπει ενεργητικά να συμβάλλει στη διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος

Στο πλαίσιο αυτό διαμορφώνονται οι κάτωθι άξονες:

- **Διασφάλιση της διατήρησης και διαχείρισης των περιοχών ανάπτυξης του οικότουρισμού** μέσω της θεσμοθέτησης της προστασίας τους και την έκδοση του Κανονισμού Διοίκησης και Λειτουργίας της περιοχής.
- **Οργάνωση και υποστήριξη της βιώσιμης λειτουργίας των Φορέων Διαχείρισης.**
- **Εκπόνηση, έγκριση και εφαρμογή Σχεδίου Διαχείρισης.** Το πλαίσιο της ανάπτυξης του οικότουρισμού σε μια περιοχή θα πρέπει να δίδεται στο Σχέδιο Διαχείρισης. Σε αυτό θα πρέπει να εξειδικεύονται οι απαραίτητες κατευθύνσεις, δράσεις, υποδομές καθώς και το σύστημα παρακολούθησης και αξιολόγησης της ανάπτυξης του οικότουρισμού. Είναι απαραίτητο κατά συνέπεια να υπάρξει μια εξειδικευμένη προσέγγιση τα στοιχεία της οποίας θα ενσωματωθούν στο Σχέδιο Διαχείρισης της περιοχής.
- Με βάση τον προηγούμενο άξονα είναι για κάθε περιοχή απαραίτητη η εκπόνηση ενός **Σχεδίου Ανάπτυξης και Διαχείρισης του Οικότουρισμού**. Τα στοιχεία, συμπεράσματα και προτάσεις του σχεδίου αυτού θα περιλαμβάνονται στον Κανονισμό Διοίκησης και Λειτουργίας της Περιοχής καθώς και στο Σχέδιο Διαχείρισης της προστατευόμενης περιοχής.

Ανθρώπινο Δυναμικό

Το ανθρώπινο δυναμικό που θα στηρίξει την ανάπτυξη του οικότουρισμού σε μια περιοχή αποτελεί μια από τις πιο κρίσιμες παραμέτρους. Απαιτείται μια πολιτική υποστήριξης και κατάρτισης του ανθρώπινου δυναμικού βασικοί άξονες της οποίας είναι:

- Η προσαρμογή της κατάρτισης στις ιδιαιτερότητες και τις ανάγκες των περιοχών ανάπτυξης οικότουρισμού.
- Η προσαρμογή των προγραμμάτων στις ανάγκες του ανθρώπινου δυναμικού.
- Αξιοποίηση νέων τεχνολογιών στην κατάρτιση.

Τοπικές συνεργασίες

Η ανάπτυξη του οικότουρισμού αποτελεί μια σύνθετη διαδικασία στην οποία εμπλέκονται πολλοί επιμέρους φορείς με διαφορετικής αρμοδιότητες, δυναμική και ενδιαφέροντα. Απαιτείται κατά συνέπεια ένα πλαίσιο συνεργασίας των φορέων αυτών καθώς και ο καθορισμός των διαδικασιών της συνεργασίας αυτής. Στη **διαμόρφωση των διαδικασιών συνεργασίας οι Κανονισμοί Διοίκησης και Λειτουργίας και τα Σχέδια Διαχείρισης των περιοχών μπορούν να αποτελέσουν σημαντικά εργαλεία.**

3. ΘΕΣΜΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Με βάση την καταγραφή του θεσμικού πλαισίου για τον τουρισμό και το περιβάλλον σε κοινοτικό και εθνικό επίπεδο προκύπτει ότι το θεσμικό πλαίσιο στην Ελλάδα είναι σε γενικό επίπεδο επαρκές. Οι ελλείψεις που παρουσιάζονται σε σχέση με τον οικοτουρισμό αφορούν κυρίως:

- Στην **οργάνωση ενός συστήματος προώθησης και παρακολούθησης της ανάπτυξης του οικοτουρισμού** που όμως έχει και προγραμματικό χαρακτήρα.
- Στην **θέσπιση κριτηρίων ελέγχου της ποιότητας προσφερόμενων οικοτουριστικών υπηρεσιών** που όμως δύναται να αντιμετωπιστούν και μέσω της εφαρμογής και λειτουργίας υπαρχόντων διαδικασιών και μηχανισμών (π.χ. περιβαλλοντικής πιστοποίησης, σύμφωνα ποιότητας σε τοπικό επίπεδο κ.λπ.).
- Στην κατηγοριοποίηση των προστατευόμενων περιοχών με βάση κριτήρια προστασίας και όχι με κριτήρια διαχείρισης και στόχων διαχείρισης (που αποτελεί σήμερα τη διεθνή τάση). Η αδυναμία αυτή όμως δύναται να αντιμετωπιστεί αποτελεσματικά από την εφαρμογή των απαραίτητων Σχεδίων Διαχείρισης και τη λειτουργία των Φορέων Διαχείρισης.
- Στην ανάγκη εξειδίκευσης των ζητημάτων ανάπτυξης και διαχείρισης του οικοτουρισμού στα Σχέδια Διαχείρισης. Στο πλαίσιο αυτό είναι σκόπιμη, όπως αναφέρεται και στο κεφάλαιο 2.5.4., η **εκπόνηση Ειδικών Σχεδίων Διαχείρισης και Ανάπτυξης του Οικοτουρισμού**. Επίσης θα ήταν σκόπιμο η εκπόνηση των σχεδίων αυτών να αποτελεί προϋπόθεση για την ανάπτυξη του οικοτουρισμού σε μια προστατευόμενη περιοχή.
- Στην απουσία κατηγορίας προστασίας στο ν. 1650/ 86 που να αφορά συγκεκριμένα την προστασία των στοιχείων του φυσικού περιβάλλοντος, την αειφόρο χρήση των φυσικών πόρων και να είναι μεγάλης έκτασης εκτός από την κατηγορία του Εθνικού Πάρκου (η κατηγορία αυτή είναι σημαντική διότι κατά κανόνα οι περιοχές ανάπτυξης του οικοτουρισμού θα πρέπει να είναι αρκετά μεγάλες).

4. ΑΡΜΟΔΙΟΙ ΦΟΡΕΙΣ - ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΑ ΜΕΣΑ - ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ

4.1 Αρμόδιοι φορείς σχεδιασμού και χρηματοδότησης

Οι φορείς που εμπλέκονται άμεσα ή έμμεσα με τον οικοτουρισμό και διαμορφώνουν σήμερα το οικοτουριστικό προϊόν της χώρας είναι δημόσιοι και ιδιωτικοί.

Σε κεντρικό επίπεδο οι φορείς διαμόρφωσης του οικοτουριστικού προϊόντος είναι η Γενική Γραμματεία Τουρισμού του Υπουργείου Ανάπτυξης, η οποία είναι και ο φορέας προγραμματισμού και σχεδιασμού της τουριστικής πολιτικής της χώρας, το ΥΠΕΧΩΔΕ, το Υπουργείο Γεωργίας και το Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών.

Στην εφαρμογή και υλοποίηση οικοτουριστικών προγραμμάτων εμπλέκονται άμεσα και:

- Η Εθνική Επιτροπή οικοτουρισμού
- Οι Φορείς Διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών

Η σύσταση της **Εθνικής Επιτροπής Οικοτουρισμού** αποτελεί στο σχεδιασμό ένα σημαντικό βήμα. Όμως η μέχρι σήμερα λειτουργία της δεν ήταν ιδιαίτερα αποτελεσματική. Εκτιμάται ότι, παρά τις όποιες δυσκολίες υπάρχουν στο συντονισμό και την κοινή έκφραση όλων των φορέων που συμμετέχουν, η επιτροπή αυτή θα έπρεπε να ενισχυθεί και στη λογική αυτή θα ήταν σημαντική η ύπαρξη μιας **τεχνικής γραμματείας** που θα την υποστήριζε επιχειρησιακά.

Επίσης εκτιμάται ότι η Εθνική Επιτροπή Οικοτουρισμού μπορεί και πρέπει να διαδραματίσει ένα συντονιστικό ρόλο και να αποτελέσει το φορέα που **σε κεντρικό επίπεδο θα έχει ως αρμοδιότητα την εισήγηση του πλαισίου του στρατηγικού σχεδιασμού και της πολιτικής για την ανάπτυξη του οικοτουρισμού στην Ελλάδα.**

Οι **Φορείς Διαχείρισης των Προστατευόμενων Περιοχών** αποτελούν μια κομβική δομή στην ανάπτυξη του οικοτουρισμού και ως εκ τούτου είναι αναγκαίο να υποστηριχθεί η λειτουργία τους και για την προώθηση του οικοτουρισμού.

Στο πλαίσιο αυτό θα έπρεπε να προσεγγιστεί το ζήτημα της βιωσιμότητας των φορέων αυτών όχι με λογικές ιδιωτικής οικονομίας αλλά στη βάση μιας δημόσιας πολιτικής την οποία οι φορείς αυτοί καλούνται να υλοποιήσουν. Οι Φορείς Διαχείρισης παρέχουν προς το ελληνικό κράτος συγκεκριμένες υπηρεσίες, οι οποίες υπαγορεύονται από το εθνικό θεσμικό πλαίσιο και τις διεθνείς δεσμεύσεις της χώρας και κατά συνέπεια πρέπει να υπάρξει μια ανταποδοτική λειτουργία για την παροχή των υπηρεσιών αυτών. Δεν πρόκειται κατά συνέπεια για επιχορήγηση της λειτουργίας τους αλλά για την αμοιβή για τις υπηρεσίες που παρέχουν.

Η ενεργοποίηση των **Συμβάσεων Διαχείρισης**, όπως προβλέπεται στο άρθρο 15 του ν. 2742/99 θα πρέπει να γίνει άμεσα διότι αποτελούν ένα σημαντικό εργαλείο για τη διαχείριση περιοχών στις οποίες δεν έχει συσταθεί Φορέας Διαχείρισης. Στην περίπτωση αυτή οι Συμβάσεις Διαχείρισης δύναται να περιλάβουν και το πλαίσιο για την οικοτουριστική προώθηση των επί μέρους περιοχών.

4.2 Χρηματοδοτικά μέσα

Τα κύρια χρηματοδοτικά μέσα για τον οικότουρισμό είναι τα παρακάτω προγράμματα:

- ✓ Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ανταγωνιστικότητα» - Υπουργείο Ανάπτυξης
- ✓ Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Περιβάλλον III (ΕΠΠΕΡ III) – Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε.
- ✓ Αγροτική Ανάπτυξη & Ανασυγκρότηση της Υπαίθρου 2000-2006 – Υπ. Γεωργίας
- ✓ Κοινοτική Πρωτοβουλία LEADER+ - Υπ. Γεωργίας
- ✓ Ε.Π. Εκπαίδευσης και Αρχικής Επαγγελματικής Κατάρτισης – Υπ. Παιδείας
- ✓ Ε.Π. Απασχόληση & Επαγγελματική Κατάρτιση – Υπ. Εργασίας
- ✓ Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα (ΠΕΠ)
- ✓ Κοινοτική Πρωτοβουλία Interreg III
- ✓ Αναπτυξιακός Νόμος 2601/98

Η καταγραφή των μέτρων ανά Πρόγραμμα αναλύεται στο Παράρτημα I της μελέτης στο οποίο περιλαμβάνονται τα μέτρα που σχετίζονται άμεσα ή έμμεσα (συμπληρωματικά) με τον οικότουρισμό. Με βάση την ανάλυση των χρηματοδοτικών μέσων τρία είναι τα βασικά συμπεράσματα που προκύπτουν:

- Η πληθώρα των φορέων που ασχολούνται με τον τουρισμό αποδεικνύει ότι υπάρχει έντονος πολυκερματισμός στον τομέα αυτό χωρίς να προσδιορίζεται ένας ενιαίος στόχος.
- Ειδικά για τον οικότουρισμό υπάρχει ελάχιστη προσέγγιση, χωρίς κατεύθυνση και συγκεκριμένο στόχο. Μόνο στο Ε.Π. «Ανταγωνιστικότητα» υπάρχει ειδική δράση για έργα οικότουρισμού που είναι όμως περιορισμένα.
- Δεν υπάρχει καμία πράξη για χρηματοδότηση δομών διαχείρισης οικότουρισμού και παρακολούθησης των επιπτώσεων από την εφαρμογή του. Μόνον στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Περιβάλλον περιλαμβάνονται κάποιες πράξεις ο προϋπολογισμός των οποίων κρίνεται ως ανεπαρκής για την κάλυψη των αναγκών. Ιδιαίτερα η χρηματοδότηση της αρχικής λειτουργίας των Φορέων Διαχείρισης κρίνεται ως ανεπαρκής και σε καμία περίπτωση δε διασφαλίζονται οι αναγκαίοι πόροι.

5. ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΚΡΙΤΗΡΙΩΝ ΕΠΙΛΟΓΗΣ ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΠΕΡΙΟΧΩΝ ΚΑΙ ΔΡΑΣΕΩΝ

5.1 Επιλογή κριτηρίων

Στο κεφάλαιο αυτό διατυπώνονται και τεκμηριώνονται τα κριτήρια, τα οποία θα πρέπει να εφαρμόζονται προκειμένου να επιλέγονται και να αξιολογούνται οι περιοχές στις οποίες θα αναπτύσσονται οικοτουριστικά προγράμματα. Προτείνονται οι εξής κύριες κατηγορίες κριτηρίων:

- Κριτήρια επιλογής περιοχών
 - Περιβαλλοντικά κριτήρια
 - Κοινωνικά κριτήρια
 - Οικονομικά κριτήρια
- Κριτήρια οικοτουριστικής ανάπτυξης
- Θεσμικά και κανονιστικά κριτήρια
- Κριτήρια αξιολόγησης οικοτουριστικών δράσεων

5.2 Επιλογή οικοτουριστικών περιοχών – προορισμών

Αντικείμενο του παρόντος κεφαλαίου είναι ο προσδιορισμός των περιοχών, οι οποίες δύναται να αποτελέσουν οικοτουριστικούς προορισμούς. Οι οικοτουριστικές αυτές περιοχές θα αποτελέσουν μέλη ενός άτυπου και πιλοτικού Δικτύου Οικοτουριστικών Προορισμών στην Ελλάδα.

Λόγω του πιλοτικού χαρακτήρα του Δικτύου, επιλέγονται περιοχές οι οποίες εμφανίζουν συγκεκριμένα «πλεονεκτήματα» και «ωριμότητα» για την ανάπτυξη οικοτουριστικών δραστηριοτήτων.

Με βάση τα κριτήρια που επιλέχθηκαν περιοχές οι οποίες εντάσσονται στις παρακάτω ενότητες:

Ενότητα 1. Περιλαμβάνει περιοχές, που καλύπτουν τα θεσμικά κριτήρια και στις οποίες έχει εκπονηθεί Ειδική Περιβαλλοντική Μελέτη και έχει συσταθεί Φορέας Διαχείρισης.

Ενότητα 2. Περιλαμβάνει περιοχές, που καλύπτουν τα κριτήρια οικοτουριστικής αξιοποίησης και οι οποίες:

- εμφανίζουν σημαντική κίνηση επισκεπτών και απαιτείται άμεσα η διαχείριση της κίνησης αυτής,
- βρίσκονται κοντά σε μεγάλο αστικό κέντρο ή σε τουριστικές περιοχές.
- είναι εύκολα προσβάσιμες στους επισκέπτες.

Ενότητα 3. Περιλαμβάνει τις υπόλοιπες περιοχές του δικτύου NATURA 2000, οι οποίες δεν καλύπτουν σε σημαντικό βαθμό τις ως άνω αναφερόμενες απαιτήσεις.

Με βάση την κατηγοριοποίηση αυτή προσεγγίζονται στη συνέχεια οι στόχοι και οι προοπτικές για τις οικότουριστικές περιοχές της Ενότητας 1 και 2 (πilotική εφαρμογή του δικτύου οικότουριστικών διαδρομών στην Ελλάδα) για τις οποίες διατυπώνονται παρακάτω οι προτεραιότητες σε επίπεδο έργων και δράσεων:

Περιοχές Ενότητας 1:

- ❑ Εκπόνηση Ειδικού Σχεδίου Ανάπτυξης και Διαχείρισης του Οικότουρισμού και Σχεδίου Διαχείρισης της προστατευόμενης περιοχής
- ❑ Εκπόνηση και θεσμοθέτηση Κανονισμού Διοίκησης και Λειτουργίας της προστατευόμενης περιοχής
- ❑ Υποστήριξη της λειτουργίας του Φορέα Διαχείρισης
- ❑ Οργάνωση/ συμπλήρωση των υποδομών πληροφόρησης. Υποστήριξη της λειτουργίας των υποδομών πληροφόρησης
- ❑ Κατάρτιση προσωπικού
- ❑ Ενημέρωση της τοπικής κοινωνίας (παραγωγικοί φορείς, ιδιώτες) για τον οικότουρισμό και τις δυνατότητες συμμετοχής τους.
- ❑ Σχεδιασμός και εφαρμογή συστήματος παρακολούθησης επιπτώσεων από την τουριστική κίνηση

Στη μελέτη προτείνονται έργα για συγκεκριμένες περιοχές.

Περιοχές Ενότητας 2:

Στις περιοχές αυτές εκτός των παραπάνω απαιτείται και η θεσμοθέτηση Φορέα διαχείρισης ή άλλης διοικητικής δομής σύμφωνα με τον ν. 2742/99

Στη μελέτη προτείνονται έργα και δράσεις για συγκεκριμένες περιοχές.

ΣΧΕΔΙΑ ΔΡΑΣΗΣ

6. ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΔΟΜΩΝ ΚΑΙ ΜΗΧΑΝΙΣΜΩΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Στο κεφάλαιο αυτό παρουσιάζεται η πρόταση για την οργανωτική δομή μέσω της οποίας θα διασφαλίζεται η οργάνωση, διαχείριση και παρακολούθηση της εφαρμογής των οικότουριστικών προγραμμάτων σε κεντρικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο.

Επιλογή οργανωτικού σχήματος σε κεντρικό επίπεδο

Αναδιαμόρφωση του ρόλου και των αρμοδιοτήτων της Επιτροπής Οικότουρισμού

Αναγκαία είναι η συμπλήρωση ή/ και η αναδιαμόρφωση των αντικειμένων και των αρμοδιοτήτων της Επιτροπής, ώστε να ανταποκριθεί στο νέο ρόλο της. Η συμπλήρωση των αρμοδιοτήτων της Επιτροπής θεσμοθετείται μέσω Υπουργικής Απόφασης, σχέδιο της οποίας δίνεται στο κεφάλαιο 12.1.

Τεχνική Υποστήριξη

Απαραίτητη κρίνεται η σύσταση Τεχνικής Γραμματείας Οικότουρισμού, η οποία θα αναλάβει την υποστήριξη της Επιτροπής Οικότουρισμού σε τεχνικό, επιστημονικό και διοικητικό επίπεδο.

Για την κάλυψη των αναγκών της τεχνικής υποστήριξης, προτείνεται η ανάθεση της τεχνικής γραμματείας σε Δ/ση ή τμήμα της Γενικής Γραμματείας Τουρισμού και την κατά περίπτωση συμμετοχή σε αυτήν εμπειρογνομόνων ή ανάθεση του αντικειμένου, έπειτα από προκήρυξη (ως έργου παροχής υπηρεσιών), σε ανάδοχο που θα επιλεγεί για συγκεκριμένο χρόνο.

Εκτιμάται ότι και στην περίπτωση ανάθεσης της τεχνικής γραμματείας στο υπηρεσιακό επίπεδο είναι σκόπιμη η ύπαρξη συμβούλου για την υποστήριξη της συγκεκριμένης υπηρεσίας.

Επιλογή οργανωτικού σχήματος σε περιφερειακό/ τοπικό επίπεδο

Προτεινόμενη **περιφερειακή/ τοπική δομή για την προώθηση του οικότουρισμού είναι οι Φορείς Διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών.**

Στο πλαίσιο αυτό είναι απαραίτητος ο σχεδιασμός και η υλοποίηση ενός **προγράμματος υποστήριξης** των φορέων αυτών, το οποίο θα αφορά κυρίως τον οικότουρισμό. Φορέας σχεδιασμού και χρηματοδότησης του προγράμματος προτείνεται να είναι η Γενική Γραμματεία Τουρισμού (σε συνεργασία με τη Γ.Γ. Περιβάλλοντος του ΥΠΕΧΩΔΕ)..

Το πρόγραμμα που προτείνεται, περιλαμβάνει δράσεις που τέμνουν όλα τα υπόλοιπα προτεινόμενα σχέδια δράσης όπου και παρουσιάζονται αναλυτικά. (Ανάπτυξη ανθρώπινου δυναμικού, δράσεις ενημέρωσης και προβολή, Προώθηση Ειδικού Σχεδίου Ανάπτυξης και Διαχείρισης του οικότουρισμού).

7. ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ – ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΤΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΣΤΟΝ ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟ

Η ΓΓΤ ως φορέας σχεδιασμού, προγραμματισμού και χρηματοδότησης της τουριστικής πολιτικής καλείται να αναλάβει συντονιστικό ρόλο μεταξύ των κεντρικών φορέων που εμπλέκονται με τον τουρισμό, της τοπικής αυτοδιοίκησης, την Επιτροπή οικοτουρισμού, τον ΕΟΤ, τους Φορείς Διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών, τον ΟΤΕΚ αλλά και με τους συλλογικούς φορείς που υλοποιούν την τουριστική πολιτική (π.χ. ενώσεις ξενοδόχων, tour operators κλπ.).

Είναι, λοιπόν, σημαντικό να επιλεγεί ή να δημιουργηθεί ένας ειδικός μηχανισμός (π.χ. διεύθυνση, τμήμα κλπ.) στο εσωτερικό της ΓΓΤ που θα αναλάβει το συντονιστικό αυτό ρόλο για την υλοποίηση των παραπάνω θεμάτων.

Πέρα από το συντονισμό των φορέων που προαναφέρθηκαν και τις ενέργειες που πρέπει να γίνουν ο μηχανισμός αυτός θα είναι υπεύθυνος και για την εξειδίκευση και διαχείριση των θεμάτων που άπτονται του οικοτουρισμού. Συγκεκριμένα προτείνεται να είναι υπεύθυνος για:

- ✓ τη διαδικασία συντονισμού με τα υπόλοιπα επιχειρησιακά προγράμματα για τα θέματα οικοτουρισμού και ΕΚΤ ή άλλων θεμάτων. Για το λόγο αυτό η ΓΓΤ θα πρέπει να ζητήσει από την Ειδική Υπηρεσία ΟΠΣ και διαμέσου της Ειδικής Υπηρεσίας Συντονισμού ΕΚΤ τη διαμόρφωση ενός ηλεκτρονικού και αυτοματοποιημένου τρόπου για το συντονισμό όπου θα χρησιμοποιούνται λέξεις κλειδιά. Με τον τρόπο αυτό η ΓΓΤ, ως φορέας σχεδιασμού, θα μπορεί να είναι ενήμερη ανά πάσα στιγμή για το ποια προγράμματα υλοποιούνται από τα διάφορα επιχειρησιακά προγράμματα ή ανά γεωγραφική περιφέρεια κλπ. και συνεπώς να εξασφαλίζει τις συνέργιες και τις οικονομίες κλίμακας στα προγράμματα που υλοποιούνται.
- ✓ τη βέλτιστη αξιοποίηση των χρηματοδοτικών πόρων που προσφέρονται από το ΕΠΑΝ για τουριστική κατάρτιση και εκπαίδευση,
- ✓ την εξειδίκευση, αν κρίνεται απαραίτητο, του συμπληρώματος προγραμματισμού
- ✓ τη διαμόρφωση κατευθύνσεων για την αναμόρφωση των προγραμμάτων σπουδών ανάλογα με τις προτεραιότητες της πολιτικής της
- ✓ τη γνωστοποίηση προς τους ωφελούμενους και τους τελικούς δικαιούχους (επιχειρήσεις) για τις δυνατότητες ενδοεπιχειρησιακής κατάρτισης για τους εργαζόμενους
- ✓ τη συνεργασία με τις περιφέρειες όπου εδρεύουν οι Φορείς Διαχείρισης για το σωστό προγραμματισμό για την αξιοποίηση των πόρων τους
- ✓ τη συνεργασία του Υπ. Παιδείας, του Υπ. Εργασίας και του ΥΠΑΝ για την κατάρτιση των ατόμων που θα στελεχώσουν τους φορείς διαχείρισης και την ενσωμάτωση στην κατάρτισή τους εξειδικευμένων θεμάτων για την ανάπτυξη του οικοτουρισμού.

8. ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΕΝΕΡΓΕΙΩΝ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ - ΠΡΟΒΟΛΗΣ

8.1 Ενέργειες ενημέρωσης

Ο σχεδιασμός και η υλοποίηση των ενεργειών ενημέρωσης αποτελεί το πρώτο βήμα για την προώθηση του οικοτουρισμού και αρχικά θα πρέπει να απευθύνεται κυρίως στους φορείς προγραμματισμού. Στο πλαίσιο αυτό είναι σκόπιμο να σχεδιαστεί ένα πρόγραμμα ενημέρωσης των τοπικών φορέων.

Το πρόγραμμα αυτό δύναται να ενταχθεί για **χρηματοδότηση στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ανταγωνιστικότητα με δικαιούχους φορείς τους Φορείς Διαχείρισης.**

Η ενημέρωση των ιδιωτών περιλαμβάνεται στο πρόγραμμα ενημέρωσης κρίνεται όμως ότι σε πρώτη φάση θα είναι περιορισμένο διότι ακόμη δεν έχουν υπάρξει οι προϋποθέσεις για σημαντική δραστηριοποίηση των ιδιωτών στον τομέα.

Είναι αναγκαίο η ενημέρωση να συνδυαστεί με την ύπαρξη αντίστοιχου προγράμματος χρηματοδότησης ιδιωτικών επενδύσεων για τον οικοτουρισμό.

8.2 Προβολή/ Διαφήμιση περιοχών

Εθνικό επίπεδο

- Παρουσίαση και προώθηση του οικοτουρισμού στο πλαίσιο της ετήσιας διαφήμισης και προβολής του τουρισμού που πραγματοποιείται από τον ΕΟΤ.
- Επέκταση του έργου «Δράσεις Ενημέρωσης και Πληροφόρησης Κοινού για τα Οικοτουριστικά Προγράμματα», που υλοποιείται από τη Γενική Γραμματεία Τουρισμού και στις τις υπόλοιπες περιοχές από τις προτεινόμενες στο κεφάλαιο 5.5.
- Συντήρηση και διαρκής ενημέρωση της δικτυακής πύλης για τον οικοτουρισμό.

Περιφερειακό επίπεδο

Σε όλα τα ΠΕΠ περιλαμβάνεται μια πράξη για την τουριστική προβολή της Περιφέρειας. Στο πλαίσιο της πράξης αυτής είναι σκόπιμο να περιληφθεί και το φυσικό περιβάλλον (σε πρώτη φάση) και στη συνέχεια ο οικοτουρισμός.

Τοπικό επίπεδο

Στο τοπικό επίπεδο περιλαμβάνονται δράσεις προβολής/ διαφήμισης που θα υλοποιηθούν από τους Φορείς Διαχείρισης.

Άλλες δράσεις

- Συνεργασία με Νομαρχιακές Επιτροπές Τουριστικής Προβολής
- Δημιουργία Κέντρων Ενημέρωσης
- Σχεδιασμός ολοκληρωμένων προγραμμάτων επίσκεψης

9. ΙΔΙΩΤΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ

Ένα ολοκληρωμένο σχέδιο δράσης για τον ιδιωτικό τομέα πρέπει να περιλαμβάνει ενέργειες που αφορούν σε:

- Ενημέρωση των τουριστικών δικτύων και τουριστικών επιχειρηματιών
- Υποστήριξη και πιστοποίηση
- Χρηματοδότηση
- Ανάπτυξη ανθρώπινου δυναμικού

Η ενεργοποίηση του ιδιωτικού τομέα στην ανάπτυξη του οικοτουρισμού αποτελεί βασική συνιστώσα για την επιτυχία της. Η συμμετοχή του, ωστόσο, τόσο στο σχεδιασμό όσο και στην υλοποίηση του προϋποθέτει τις εξής ενέργειες από τον φορέα προγραμματισμού:

- Ενημέρωση των επιχειρηματιών που ασχολούνται με τον τουρισμό για τις δυνατότητες που τους παρέχονται από τη συμμετοχή τους στην ανάπτυξη του οικοτουρισμού
- Συμβουλευτική και τεχνική υποστήριξη των ιδιωτών/ επιχειρηματιών καθώς και η πιστοποίηση των προσφερόμενων υπηρεσιών τους.
- Συντονισμός με το ΥΠ.ΟΙΚ.Ο για την επιδότηση ιδιωτών/ επιχειρηματιών μέσω του Αναπτυξιακού Νόμου για την υλοποίηση οικοτουριστικών δραστηριοτήτων (π.χ. καταλυμάτων, επιχειρήσεων κλπ.).
- Ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού σε τοπικό επίπεδο, σε συνεργασία με τους τουριστικούς φορείς και τους φορείς τοπικής αυτοδιοίκησης της εκάστοτε περιοχής.
- Ένταξη κατηγορίας πράξης για τη χρηματοδότηση ιδιωτικών έργων στο «Επιχειρησιακό Ανταγωνιστικότητα».

10. ΠΡΟΔΙΑΓΡΑΦΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΤΥΠΑ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΦΟΡΕΩΝ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ, ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΔΙΑΔΡΟΜΩΝ ΚΑΙ ΥΠΟΔΟΜΩΝ

10.1 Πιστοποίηση οικότουριστικών περιοχών

Για να πιστοποιηθεί μια συγκεκριμένη περιοχή ως «οικότουριστική» θα πρέπει απαραίτητα να έχει: α) θεσμοθετημένο πλαίσιο προστασίας και β) θεσμοθετημένο πλαίσιο διοίκησης και λειτουργίας.

Τονίζεται ότι μια περιοχή δεν θα πρέπει να μπορεί να χαρακτηριστεί ως οικότουριστική, εάν προηγουμένως δεν έχει εκπονηθεί το Ειδικό Σχέδιο Ανάπτυξης και Διαχείρισης του Οικότουρισμού.

Εκτιμάται επίσης ότι είναι απαραίτητη και ουσιαστική συμμετοχή του φορέα διαχείρισης στην διαδικασία πιστοποίησης περιοχών οικότουρισμού.

10.2 Σήμα ποιότητας υπηρεσιών οικότουρισμού

Η πιστοποίηση παρέχεται μέσω σήματος ποιότητας υπηρεσιών οικότουρισμού. Με το σήμα πιστοποιείται η ικανοποιητική ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών, η οποία είναι συμβατή με τους όρους και τις προϋποθέσεις ανάπτυξης του οικότουρισμού.

Στη μελέτη αναλύονται οι προδιαγραφές και τα κριτήρια που θα πρέπει να πληρούνται για τη χορήγηση σήματος ποιότητας υπηρεσιών οικότουρισμού (κεφ. 10.2.1. της μελέτης). Στη συνέχεια παρουσιάζεται συγκεκριμένη πρόταση χορήγησης σήματος ποιότητας υπηρεσιών οικότουρισμού (10.2.2.) και τέλος παρουσιάζεται η διαδικασία εφαρμογής της (10.2.3.)

Το σήμα ποιότητας αφορά υποδομές διαμονής, υποδομές εστίασης, υποδομές ενημέρωσης επισκεπτών, προγράμματα και δραστηριότητες.

Για τη χορήγηση σήματος ποιότητας υπηρεσιών οικότουρισμού προτείνονται δύο σενάρια:

- το ένα αφορά στην ύπαρξη ενός ενιαίου σήματος με κοινές εθνικές προδιαγραφές και απαιτεί διαπίστευση των φορέων πιστοποίησης μέσω των διαδικασιών του ΕΣΥΔ (Εθνικού Συστήματος Διαπίστευσης)
- το δεύτερο αφορά στην ύπαρξη τοπικού σήματος το οποίο απορρέει από τις αρμοδιότητες των Φορέων Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών σύμφωνα με το ν. 2742/1999.

Σε πρώτη φάση προτείνεται να εφαρμοστεί η διαδικασία χορήγησης του **τοπικού σήματος ποιότητας** πιλοτικά σε επιλεγμένες περιοχές στις οποίες λειτουργεί Φορέας Διαχείρισης. Στη συνέχεια να αξιολογηθεί το αποτέλεσμα της εφαρμογής και να επεκταθεί στις υπόλοιπες περιοχές ή στην περίπτωση που θεωρηθεί αναγκαίο, να προχωρήσει η εφαρμογή του Εθνικού Σήματος Ποιότητας.

11. ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΑ ΜΕΣΑ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

Προτείνονται συμπληρώσεις και εξειδικεύσεις στο Ε.Π. Ανταγωνιστικότητα και στα περιφερειακά επιχειρησιακά προγράμματα, που παρουσιάζονται συνοπτικά παρακάτω:

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ανταγωνιστικότητα

1. Ορισμός ως τελικών δικαιούχων των Φορέων Διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών στα μέτρα του ΕΠ Ανταγωνιστικότητα που σχετίζονται άμεσα ή έμμεσα με τον οικότουρισμό (ιδιαίτερα δε στο Μέτρο 5.2.)
2. Ένταξη νέων επιλέξιμων κατηγοριών πράξεων στο παραπάνω Μέτρο και συγκεκριμένα:
 - Ενέργειες ιδιωτών (ενδεικτικές κατηγορίες πράξεων: Κατασκευή διαδρομών ερμηνείας περιβάλλοντος, υποδομών ενημέρωσης επισκεπτών, εκπόνηση ολοκληρωμένων οικότουριστικών προγραμμάτων επίσκεψης)
 - Ενέργειες ενημέρωσης και προβολής (με δικαιούχους φορείς τους Φορείς Διαχείρισης).
 - Εκπόνηση Περιφερειακών σχεδίων ανάπτυξης και υποστήριξης του οικότουρισμού και Ειδικών Σχεδίων Ανάπτυξης και Διαχείρισης του Οικότουρισμού.
 - Εκπόνηση ολοκληρωμένων οικότουριστικών προγραμμάτων επίσκεψης (με δικαιούχους φορείς τους Φορείς Διαχείρισης).
 - Πιλοτικές εφαρμογές τοπικού συστήματος πιστοποίησης οικότουριστικών υποδομών και προγραμμάτων (με δικαιούχους φορείς τους Φορείς Διαχείρισης).
3. Αύξηση του προϋπολογισμού του Μέτρου για τη χρηματοδότηση των επί πλέον έργων. Ο επί πλέον προϋπολογισμός για το Ε.Π. Ανταγωνιστικότητα εκτιμάται σε 7.460.000 €.

Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα

1. Ορισμός ως τελικών δικαιούχων των Φορέων Διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών στα μέτρα των επιχειρησιακών προγραμμάτων που σχετίζονται άμεσα ή έμμεσα με τον οικότουρισμό.
2. Δημιουργία διακριτής δράσης στα περιφερειακά επιχειρησιακά προγράμματα (Περιφερειακός σχεδιασμός ανάπτυξης και υποστήριξης του οικότουρισμού).

12. ΘΕΣΜΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Στο κεφάλαιο αυτό παρουσιάζονται οι θεσμικές/ κανονιστικές ρυθμίσεις που απαιτούνται για την υλοποίηση όλων των επιμέρους σχεδίων δράσης.

Οι προτεινόμενες θεσμικές ή κανονιστικές ρυθμίσεις αφορούν:

- Στη συμπλήρωση των αρμοδιοτήτων της Επιτροπής Οικότουρισμού (βλ. κεφάλαιο 6.1 της μελέτης).
- Στη σύσταση της Τεχνικής Γραμματείας Οικότουρισμού (βλ. κεφ. 6.2 της μελέτης).
- Στη διαδικασία εκπόνησης του Ειδικού Σχεδίου Ανάπτυξης και Διαχείρισης του Οικότουρισμού.
- Στον καθορισμό κεντρικού φορέα πιστοποίησης οικότουριστικών περιοχών (βλ. κεφάλαιο 11.1 της μελέτης)
- Στον καθορισμό του πλαισίου για την πιστοποίηση υπηρεσιών οικότουρισμού (βλ. κεφάλαιο 11.2 της μελέτης).

Προτεινόμενες βασικές ενέργειες με φορέα υλοποίησης το Υπ. Ανάπτυξης (Γενική Γραμματεία Τουρισμού) για την ανάπτυξη του οικοτουρισμού.

Ενέργεια	Θεσμικές ρυθμίσεις	Προαπ. ενέργειες	Διάρκ. (μήνες)	Προϋπολογισμός	Χρηματοδότηση
1. Εθνική Επιτροπή Οικοτουρισμού	Υπ. Απόφ.	-	3	-	-
2. Τεχνική Γραμματεία	Υπ. Απόφ.	-	3	-	-
3. Υπηρεσίες Συμβούλου	-	2*	6+42	**	ΕΠ.ΑΝ.
4. Περιφερειακός σχεδιασμός ανάπτυξης και υποστήριξης του οικοτουρισμού	-	3*	7	360.000	ΠΕΠ/ ΕΠ.ΑΝ.
5. Τροποποίηση Συμπληρωμάτων Προγραμματισμού	-	3*, 4*	4	-	-
6. Επιλογή περιοχών εφαρμογής πιλοτικών οικοτουριστικών προγραμμάτων	-	4 (εν μέρει)	2	-	-
7. Ειδικά Σχέδια Ανάπτυξης και Διαχείρισης του Οικοτουρισμού	*	3,5,6	8	700.000	
8. Πρόγραμμα υποστήριξης των φορέων διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών					
8.1. Ενέργειες ενημέρωσης και προβολής				700.000	ΕΠ.ΑΝ.
8.2. Εκπόνηση οικοτουριστικών προγραμμάτων επίσκεψης	-	7	36	400.000	ΕΠ.ΑΝ.
8.3. Πιλοτικές εφαρμογές τοπικού συστήματος πιστοποίησης				300.000	ΕΠ.ΑΝ.
9. Δράσεις ιδιωτών	-	7	36	2.600.000	ΕΠ.ΑΝ.

* Δεν είναι απαραίτητο, ** Ανάλογα με το αντικείμενο